

Det Anarkistiska Biblioteket

Dagen då stenarna talade så att det hördes

Hickory

Hickory
Dagen då stenarna talade så att det hördes
2000

Tidningen Brand #4 2000

sv.anarchistlibraries.net

2000

Den 26 september i Prag fick gatstenar Internationella Valutafonden att vackla. Globaliserade anarkister utmanade det globala kapitalets institutioner.

Klockan 16.30 beskrev en journalist innefrån konferensen stämningen som "panikslagen". Endast en trappa hade för ett kort tag skilt några av delegaterna från ett antal aktivister ur det rosa blocket som lyckats ta sig genom avspärrningarna och fram till konferensbyggnaden. Aktivisterna, som drevs bort av vattenkanoner och kravallpolis, hann aldrig göra något.

Institutioner i kris

Det är ju svårt att veta vad delegaterna tänkte, men nog förstod de att folk betraktade dem som parter i en konflikt snarare än som neutrala tjänstemän. Kravallerna runt konferensbyggnaden hade vid det laget pågått sedan kl 13, utan uppehåll. Ljudet från den tjeckiska polisens knallskott kunde höras ända in i den sal där talen hölls. Gick de ut på balkongen sög de exklusiva kostymerna åt sig röken från barrikaderna uppblandad med tårgasen. Delegater som trotsade polisens uppmaningar och lämnade konferensområdet kom tillbaka sargade av stenar och annat. Som ni säkert redan listat ut handlar det om Världsbanken och Internationella Valutafondens årliga möte i Prag, tisdagen den 26 september. Ett möte som inte riktigt blev som arrangörerna tänkt sig.

I över 20 år har Världsbanken och Internationella Valutafonden (IMF) påtvingat majoriteten av världens fattiga länder en och samma ekonomiska politik med katastrofala följder. I korthet gick de så kallade strukturanpassningsprogrammen ut på att skuldyngda regeringar, slaktade sjukvård och skolor, sålde ut statsägda företag till multinationella bolag, devaljerade de nationella valutorna och upphävde prisregleringen på basvaror som bröd och ris. Självklart skulle även de fattiga så småningom gynnas av dessa underbara nyliberala reformer. Men tiden gick och det enda som hände var att de multinationella företagen växte sig allt större och starkare medan andra dog av svält.

Det går att plocka fram hur många undersökningar som helst visar att IMF:s och Världsbankens politik enbart förvärrat de fattigas fattigdom. Oavsett hur man mäter har ojämlikheten ökat. 1998 hade tre personer - Bill Gates, Warren Buffet och Paul Allen - en större sammantagen inkomst än 600 miljoner människor som lever i de fattigaste länder. Även om inte strukturanpassningsprogrammen är den enda förklaringen så har de sannoligen inte förändrat något till det bättre.

Idag är IMF och Världsbanken två institutioner i kris. Allting de gör verkar bli fel; det handlar om såväl interna misslyckanden som revolter underifrån. De nyliberala reformerna har på senare tid misslyckats med att skapa det gynnsamma investeringsklimat som var syftet. Åtgärderna som IMF rekommenderade i samband med Asienkrisen för något år sedan ledde bara till att krisen fördjupades. Och många företag undviker fortfarande att investera i Ryssland trots att president Jeltsin gjorde vad rådgivarna från IMF och Världsbanken sa till honom.

En annan orsak till krisen är det globala motstånd som vuxit i styrka och börjat ge konkreta resultat. MAI-avtalet (Multilateral Agreement on Investment), som skulle gjort de multinationella företagens vilja till internationell lag, stupade på det kombinerade motståndet från gräsrotsrörelser världen över. Världshandelsorganisationens (WTO) möte i Seattle förra året kunde knappt genomföras på grund av protester och kravaller, och delegaterna kunde inte enas om ett slutdokument. Och det är bara de mest kända exemplen.

Festen kan börja

Pragmötet kom inte heller att bli någon framgång för IMF och Världsbanken. Knappast någon känner till vad som avhandlades i konferensbyggnaden, medan desto fler diskuterar de krav som framfördes på gatan utanför. Arrangörerna koncentrerade sig på konferensdeltagarnas fysiska säkerhet, allt annat kom i andra hand. Ändå kunde bara delar av programmet genomföras som planerat.

Motdemonstrationen hade förberetts i månader av Initiativ mot ekonomisk globalisering (INPEG), en lokal samordningsgrupp som bildats inför mötet. Grupper över hela Europa hade också mobiliserat och ordnat gruppresor till Prag. Många hade åkt långa sträckor för att kunna vara med och puckla på Världsbanken. Däremot var det inte så många tjecker som deltog.

Dagarna innan den 26:e ramlade det in allt fler människor i de övergivna fabrikslokalerna där alla träffades. Men hur motdemonstrationen skulle genomföras var oklart, vilket inte bara berodde på en bristande kännedom om polisens agerande. INPEG hade en grov plan om en demo bestående av tre block - ett gult, ett rosa och ett blått block (färgerna betydde ingenting) - som var för sig skulle ta sig så nära konferensbyggnaden som möjligt och blockera mötet. En hake var dock att konferensdeltagarna ändå skulle kunna lämna mötet via tunnelbanestationen under byggnaden. Det blev upp till de deltagande grupperna att bestämma vilket slags taktik de olika blocken skulle använda.

Det ordnades många möten, inom och över nationsgränserna. Grupper med liknande inriktning och ambitionsnivå sökte upp varandra. De flesta icke-våldsgrupper valde det rosa blocket, de flesta militanta grupper valde det gula blocket. Det var praktiskt - alla kunde agera som de vara vana utan att de olika traditionerna krockade på plats, i varje fall inte i större utsträckning.

Under förmiddagen den 26:e samlades alla på Namesti Miru (Fredstorget), sammanlagt 10-15000 personer från de mest skilda sammanhang. Här fanns turkiska och kurdiska ml-grupper och en sambaorkester, engelska trotskister med massproducerade "drop the debt"-plakat, miljöorganisationer från olika delar av världen, liksom fredsaktivister och solidaritetsarbetare, telearbetare från Grekland och fackföreningsaktivister från Kanada. Det interkontinentala nätverket Peoples Global Action (PGA) var representerat med delegater från organisationer för jordlösa bönder i Brasilien och Bangladesh, ursprungsbefolkning i Indien och svarta i Colombia. Det fanns även ett stort inslag av anarkister, antifascister och autonoma från praktiskt taget hela Europa.

Multinationella kravaller

Efter ett tag delades demonstrationen upp i tre delar, som det var tänkt. De flesta svenskar valde det rosa blocket. En betydande minoritet valde dock det blå blocket, som planerade att bryta genom polisavspärningarna. Det rörde sig om en multinationellt kravallblock: cirka 3000 pers från Grekland, Italien, Tyskland, Polen, Tjeckien, Danmark, Sverige, Frankrike, England och Spanien. Det var inget snack om saken när vi nådde fram till den tjeckiska polisen, som radat upp sig i fyra led vid en av infarterna till konferensbyggnaden. Folk gick på direkt med sten, tillhyggen och några molotovs. Avspärningarna var på väg att brytas upp, men efter ett tag fick polisen ordning på sina vattenkanoner, knallskott och undermåliga tårgas. Folk fortsatte ändå att hiva sten. Under en tillfällig paus gick den engelska kravallorkestern nerför gatan med trummor och gasmasker.

Efter ungefär en timme inledde polisen sitt motanfall. Folk drevs bort från infarten till konferensbyggnaden, med den följd att det blå blocket splittrades upp i tre delar varav alla genast byggde barrikader (soptunnor, väggräcken, byggplank), bröt upp trottoaren på jakt efter mera sten och fortsatte fajtas. Det intressanta läget uppstod att man själv kunde välja sin kravall - var man inte nöjd så var det bara att fortsätta till nästa, några gator längre bort. Den tjeckiska polisen skyddade visserligen själva konferensen, men det var också allt. Kravallerna pågick i princip hela tiden tills

Flera vänsterliberala kritiker har argumenterat för att IMF och världshandeln måste reformeras och demokratiseras. Men då ska man veta att det ligger helt i linje med institutionernas egna strategier. Om krisen för IMF och Världsbanken är så djup som vissa menar är de i ett mycket äkta behov av allianser och reformer. Endast allianser med reforminriktade grupper, frivilligorganisationer eller andra aktörer, kan blåsa nytt liv i strukturer som stelnat och återge dem något av den trovärdighet som närmar sig noll.

Sen ur det perspektivet så är allt tal om att bekämpa fattigdom med mera inte bara är ett smart drag för att ta udden av kritiken. Det är inte heller bara ett försök att splittra den växande rörelsen i en del som sitter fast i förhandlingar om att reformera institutionerna och en annan del som håller fast vid att de ska avskaffas. Naturligtvis funkar de defensiva strategierna så också; men därutöver handlar det om att IMF och Världsbanken måste reformeras för att överhuvudtaget överleva. Förhoppningsvis har den globala revolten en större uppgift att fylla än att återigen reformera kapitalismen. Det ska bli spännande att se hur det går. För rörelsen är ännu i ett skede då den kan utvecklas i nästan vilken riktning som helst. En del av dem som nyss gick på demonstration i Prag kan imorgon sitta med på Världsbankens presskonferenser om skuldavskrivning, men de kan lika gärna kämpa för något mycket större, tillsammans med många fler. Kalla mig gärna revolutionsromantiker.

det blev bekräftat att delegaterna hade lämnat mötet i ett specialchartrat tunnelbanetåg.

Egentligen var det tänkt att deltagarna skulle till operan sedan. Men alla av oss som uppehållit sig runt konferensbyggnaden samlades till en demonstration i riktning mot operan och innerstan. Alla banker på vägen blev utsatta för riktad skadegörelse, så även McDonalds. Polisen hade fortfarande ingen koll och runt operan var det så mycket folk att den programpunkten var tvungen att strykas.

Facit

Vid nio-tiden började folk splittras upp och polisen startade sin våg av gripanden, som skulle komma att fortsätta de närmaste dagarna. Totalt greps 859 personer, enligt en oberoende observatörsgrupp. De allra flesta gripna var tjejer, runt 200 var utlänningar. En vecka senare är alla utom 20 personer släppta, men många blev utomordentligt illa behandlade i cellerna.

Själva konferensen, som skulle ha pågått i tre dagar, blev också märkbart påverkad. Som jag hoppas har framgått blev förhandlingarna på tisdagen störda så det räckte. På onsdagen var det enligt vissa uppgifter många delegater som inte dök upp, och samma kväll valde man att ställa in torsdagens förhandlingar. Officiellt hette det att man blivit klara fortare än beräknat. Men i en BBC-intervju erkände den svenske Världsbankstjänstemannen Mats Karlsson att protesterna var den egentliga orsaken.

Snöboll i rullning

Kritik och kravaller har följt IMF och Världsbanken sedan starten i Bretton Woods för 55 år sedan, så det är inget särskilt med det. Nyheten ligger i att institutionerna nu ifrågasätts från så många olika håll samtidigt. Vänstergrupper i norr och gräsrotsrörelser i syd är inte längre ensamma i sin kritik. Även tongivande intellektuella, kyrkans organisationer och delar av fackföreningsrörelsen står idag för en svidande kritik mot den ekonomiska världsordningen och deltar i de stora demonstrationerna.

Självklart skiljer sig föreställningar om vad som bör göras. Attac-rörelsen som startade i Frankrike lobbar för en skatt på finanshandeln, den kristna Jubel 2000-kampanjen kräver en total avskrivning av de fattigaste ländernas skulder, det globala nätverket Peoples Global Action riktar in sig på orättvisa handelsavtal som NAFTA och WTO, medan vänsterradikala grupper formulerat målsättningen att krossa IMF och Världsbanken. Men mångfalden kan också vara skenbar, för i grunden rör det sig om en opposition mot en ohämmad kapitalism. Alla krav utmanar

de multinationella företagens diktatoriska välde, genom att kräva en omfördelning av rikedomerna.

På den motkonferens som anordnades i Prag strax före toppmötet var tongångarna optimistiska i fråga om framtidsutsikterna för denna rörelse. En åsikt var att Seattle satt en snöboll i rullning på alla kontinenter, en annan att IMF och Världsbanken faktiskt var på väg att säcka ihop. Det var bedömningar som gjordes av folk som länge följt eller varit en del av gräsrotsrörelser på olika håll i världen. Kanske håller framtiden på att ljusna för första gången på mycket länge.

Domedagsprofeterna

Alla delar inte våra förhoppningar, konstigt vore det väl annars. Svensk Handel publicerade nyligen en studie av "frihandelsmotståndet" där författarna söker förstå vad det är som händer. Titeln säger det mesta om hur de uppfattas hotet: "Från Lutherhjälpen till skyltfönsterkrossare". Sannolikt är det också denna studie som ligger till grund för det beryktade utspelet på DN debatt 26/9, då Alf Svensson, Maricio ROjas och flera andra tunga marknadsfundamentalister avfärdade Prag-demonstranterna som "domedagsprofeter, opportunist, missnöjesprofitörer och politiska huliganer". RÖrelsen framställdes som en ohelig allians mellan nazister och anarkister. På Expressens ledarsida följande dag återkom uppgifter om inslaget av högerextremism: nazister påstods ha deltagit i demonstrationen i Prag och dessutom avskräckt andra från att delta.

Men det har inte riktigt funkade att utdefiniera rörelsen på detta sätt, genom att än en gång återberätta den nyliberala framgångsmyten, fokusera på sammandrabbningarna med polisen och sprida rykten om nazistisk infiltration. Mediadrevet har inte hakat på och svenska kyrkans utrikeschef och gått ut och försvarat varför Jubel 2000 deltog tillsammans med "huliganerna" på Prags gator. Vad Alf Svensson inte förstod var att rörelsen redan nått den punkt då det inte längre kan utdefinieras i sin helhet.

Defensiv strategi (I)

Världsbanken och IMF är väsentligt mer slipade. De vet att de ligger risigt till och har valt en defensiv linje. I sitt tal på konferensen i Prag erkände Världsbankens president, finansmannen James Wolfensohn, att det låg något i den kritik som demonstranterna framförde. Flera andra representanter har på senare tid sagt något i stil med "ja vi vet att fel har begåtts" eller "många har tyvärr förlorat på globaliseringen". Det går inte längre att bara blåneka när ofördelaktiga fakta blivit allt för uppenbara (mediaträning, lektion nr 1).

Steg nummer två i den defensiva strategin är att bjuda in till dialog. Helt plötsligt vill IMF sitta ner och diskutera med sina kritiker hur världen ska bli bättre, något som hade varit otänkbart för tio år sedan. De strömlinjeformade kapitalstrategerna har lärt sig ett nytt språk, nu talar de om vikten att bekämpa fattigdom, om mänskliga rättigheter och om behovet att demokratisera IMF och Världsbanken. Därför vill de få med sig civilsamhället och frivilligorganisationer i processen.

Det rör sig om en strategi som utarbetats under hela 90-talet. Syftet är att vinna över miljö-, kvinno- och antirasistiska organisationer genom att utlova en social dimension. Allt fler frivilligorganisationer har vuxit sig stora med sponsring från multinationella företag och fått vara om att utforma rättvisemärkningar och miljöbestämmelser. Enbart IMF har idag 70 personer anställda som sköter kontakterna med frivilligorganisationerna. Partnerskap mellan överstatliga aktörer, multinationella företag samt nätverk för etablerade frivilligorganisationer, är en del av det nya sättet att härska. Därför var det en självklarhet att företrädare från frivilligorganisationer deltog på konferensen i Prag. Dessa hade dock inte så mycket gemensamt med demonstranterna på Namesti Miru, för det handlar om väletablerade organisationer med avlönade medarbetare, goda presskontakter och högst blygsamma målsättningar.

Defensiv strategi (II)

Förra året lanserade IMF och Världsbanken något som de kallar fattigdomsreducerande program - Poverty Reduction Strategy Papers. Det presenterades som något nytt och var ett svar på den förödande kritiken mot strukturanpassningsprogrammen. Tanken var att nya lån och skuldskrivningar skulle föregås av en kartläggning av fattigdomens orsaker i det aktuella landet; företrädare för civilsamhället skulle även få möjlighet att komma med förslag till åtgärder. Chefsekonomerna skulle inte längre diktera politiken ensamma utan att bry sig om var landet låg någonstans.

Det hette att även de som berördes av politiken skulle tillfrågas. Men erfarenheterna från de länder i vilka fattigdomsreducerande program börjat att tillämpas - bl a Bolivia, Nicaragua, Tanzania och Mozambique - visar att skillnaden inte är så stor jämfört med de gamla strukturanpassningsprogrammen. Även om planerna denna gång utformas av landets egna myndigheter så måste de godkännas av IMF och Världsbanken och leva upp till samma gamla målsättningar om ökad tillväxt och minskad inflation. Alla frågor om hur fattigdomen hänger ihop med en ojämlik fördelning av makt och resurser sopas undan mattan, som vanligt.

Och sedan?